

Anna Rychły-Lipińska

Akademia Pomorska

Słupsk

arychly@wp.pl

MODEL BEZPIECZEŃSTWA JEDNOSTKI WE WSPÓŁCZESNYM ZMIENIAJĄCYM SIĘ OTOCZENIU – WSTĘPNE ROZWAŻANIA

THE MODEL OF HUMAN SECURITY IN THE TURBULENT ENVIRONMENT – PRELIMINARY CONSIDERATIONS

Zarys treści: Bezpieczeństwo to pewien stan, który gwarantuje istnienie jednostki oraz możliwość jej rozwoju. Jest to jedna z podstawowych potrzeb człowieka, której niezaspokojenie wywołuje niepokój i poczucie zagrożenia. Współczesne pojęcie bezpieczeństwa ma coraz większy wymiar. Obecnie bezpieczeństwo to nie tylko aspekty polityczne, wojskowe, gospodarcze, techniczne, ekologiczne czy społeczne. W artykule przedstawiony został model ukazujący bezpieczeństwo jednostki (człowieka) funkcjonującej w danym otoczeniu.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo człowieka, otoczenie, model bezpieczeństwa jednostki
Key words: human safety, environment, human security model

Wstęp

Z czym kojarzy się termin bezpieczeństwo? Pierwsze skojarzenie z nim związane to brak jakiegokolwiek zagrożenia, a szczególnie brak zagrożenia ze strony innych państw, z zapewnieniem porządku publicznego, z właściwym funkcjonowaniem organów państwowych. Pierwsze skojarzenie to spojrzenie na ten termin w sposób ogólny – makroekonomiczny, ze szczególnym uwzględnieniem stosunków politycznych, prawnych, administracyjnych. Przy próbie dokładniejszego wyjaśnienia pojęcia bezpieczeństwo pojawiają się określenia, iż bezpieczeństwo to również stabilność ekonomiczna danego państwa gwarantująca zapewnienie podstawowych warunków bytowych społeczeństwu. Z zapewnieniem tych warunków związane jest właśnie bezpieczeństwo jednostki, czyli człowieka. Odczucia poszczególnych ludzi dotyczące bezpieczeństwa, jakie daje im państwo są świadectwem jego prawidłowego lub

nieprawidłowego funkcjonowania. W związku z powyższym śmiało można uznać, iż na poczucie bezpieczeństwa jednostki składa się nie tylko brak zagrożeń zewnętrznych, ale również inne czynniki, do których można m.in. zaliczyć:

- stabilną sytuację materialną, czyli stałe zatrudnienie i wynagrodzenie wystarczające na zapewnienie średniego standardu życia,
- zapewnioną opiekę medyczną oraz socjalną,
- właściwie funkcjonujące służby ustanowione do zapewnienia porządku publicznego, zapobiegania i ścigania przestępczości,
- perspektywę godziwego życia w wieku emerytalnym,
- możliwość egzekwowania prawa.

Niedostateczne zapewnienie przez państwo realizacji któregokolwiek z tych czynników powoduje frustrację, zmuszając jego obywateli do poszukiwania lepszych warunków bytowych poza granicami kraju, co związane jest często z destabilizacją życia rodzinnego, frustracją spowodowaną brakiem możliwości aktywnego, bezpośredniego uczestniczenia w codziennych sprawach rodziny¹.

Bezpieczeństwo znajduje się w sferze podstawowych potrzeb człowieka, stojąc wysoko w hierarchii wartości egzystencjalnych. Można je rozpatrywać w kategoriach jednostkowych, grupowych, narodowych i międzynarodowych. Bezpieczeństwo jednostki w dużej mierze zależy od kondycji gospodarczej kraju, w którym ona funkcjonuje, od środowiska naturalnego, czynników społecznych i kulturowych².

Andrzej Urbanek³ opisuje szeroko tematykę dotyczącą bezpieczeństwa jednostki, czyli bezpieczeństwa osobistego, ludzkiego czy inaczej personalnego (*human security*). Teorię *human security* dzieli się na dwie szkoły: japońską oraz kanadyjską (popularyzowaną przez Norwegię). Japonia zaadaptowała koncepcję bezpieczeństwa personalnego w 1997 r., jej przedstawiciele koncentrują się na kwestii *freedom from want* (dotyczy wzmocnienia wysiłków na rzecz radzenia sobie z takimi zagrożeniami dla ludzkiego życia, jak np. ubóstwo, degradacja środowiska, handel narkotykami, choroby zakaźne, napływ uchodźców). Natomiast podejście kanadyjskie skłania się w kierunku *freedom from fear* (nacisk na wojskowe interwencje humanitarne w celu ochrony życia i praw jednostek).

Termin *human security* upowszechnił Program Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju (UNDP) z 1994 r., w którym przyjęto między innymi, że:

- jest to koncepcja uniwersalna, dotycząca wszystkich ludzi na świecie,
- wszystkie jego wymiary są współzależne i ściśle ze sobą powiązane,
- bezpieczeństwo jednostki jest łatwiejsze do zapewnienia przez wcześniejszą prewencję niż późniejszą interwencję,
- *human security* koncentruje się na bezpieczeństwie człowieka, a nie państwa.

¹ A. Fiałkowska, *Bezpieczeństwo człowieka wobec współczesnych zagrożeń*, Europejski Instytut Bezpieczeństwa, <http://eib.edu.pl/bezpieczenstwo-czlowieka-wobec-wspolczesnych-zagrozen/> (dostęp: 12.01.2015).

² M. Tryboń, I. Grabowska-Lepczak, M. Kwiatkowski, *Bezpieczeństwo człowieka w obliczu zagrożeń XXI wieku*, www.zn.sgsp.edu.pl/41/12.pdf (dostęp: 03.04.2017).

³ *Wybrane problemy bezpieczeństwa. Dziedziny bezpieczeństwa*, red. A. Urbanek, Słupsk 2013, s. 41–59; tenże, *Współczesny człowiek w przestrzeni bezpieczeństwa*, Słupsk 2015, s. 129–172.

Autorka, studiując literaturę z zakresu bezpieczeństwa stara się odpowiedzieć na pytanie: Co składa się na poczucie bezpieczeństwa jednostki i czy jesteśmy w stanie wymienić pewne jego elementy składowe?

Podstawowe definicje opisujące model bezpieczeństwa jednostki

Bezpieczeństwo ekonomiczne – związane jest z osiągnięciem podstawowego dochodu zapewniającego przetrwanie, zrównoważony rozwój i godność osobistą. W tym znaczeniu mowa jest o stałym dochodzie z pracy, pewności zatrudnienia, ubezpieczeniu emerytalnym⁴.

Bezpieczeństwo żywnościowe (*food security*) – oznacza stały dostęp fizyczny i ekonomiczny do podstawowej żywności⁵. W tym znaczeniu dostęp fizyczny związany jest z wystarczającą ilością żywności zapewniającą gwarancje pokrycia co najmniej minimalnego zapotrzebowania fizjologicznego. Ekonomiczna dostępność do żywności jest równoznaczna z tym, iż najsłabsze ekonomicznie gospodarstwa domowe mają dostęp do niezbędnej żywności⁶.

W ramach bezpieczeństwa żywnościowego wyróżnia się pojęcie: **bezpieczeństwo żywności** (*food safety*), czyli zdrowotnej odpowiedniości pojedynczego produktu żywnościowego (brak zanieczyszczeń) oraz spożywanej racji żywnościowej (niezbędny poziom energii i właściwa proporcja składników pokarmowych)⁷.

Bezpieczeństwo osobiste (personalne) – można zdefiniować jako stan wolny od zagrożeń; zapewnienie ochrony przed wszelkiego rodzaju przemocą fizyczną; związane jest z takimi wartościami, jak: życie, zdrowie, nietykalność osobista i mienia, wolność, swoboda przekonań i głoszenia poglądów, prawo do pracy⁸.

W obecnych dyskusjach nad bezpieczeństwem personalnym można wyróżnić następujące koncepcje: orientacja liberalna (ujmuje bezpieczeństwo jednostki z perspektywy i w kategoriach praw naturalnych i rządów prawa, opiera się na założeniach uznania praw człowieka do życia, wolności, szczęścia i bezpieczeństwa), orientacja humanitarna (zmierzająca do poprawy podstawowych warunków życia uchodźców, wsparcia ofiar przemocy, interwencja w sytuacji pojawienia się takich zjawisk, jak ludobójstwo, czystki etniczne), orientacja krytyczna (akcentuje szerokie podejście do bezpieczeństwa, wskazując na zróżnicowane formy zagrożeń, problemów mających wpływ na jakość życia i bezpieczeństwo jednostki, np. kwestie ekonomiczne, społeczne, zdrowotne, ekologiczne)⁹.

Bezpieczeństwo ekologiczne – rozumiane jako bezpieczeństwo środowiska naturalnego, czyli ochrona przed takim jego użytkowaniem i degradacją, które w efek-

⁴ Human Development Report 1994, United Nations Development Programme (UNDP), New York–Oxford 1994, s. 23–25.

⁵ Tamże, s. 27.

⁶ J. Małyusz, *Bezpieczeństwo żywnościowe strategiczną potrzebą ludzkości*, Warszawa 2008, s. 88.

⁷ *Bezpieczeństwo żywności w erze globalizacji*, red. S. Kowalczyk, Warszawa 2009, s. 15.

⁸ www.wsie-projekty.eu/edukacja/files/1413/4762/0731/Wprowadzenie_do_bezpieczestwa.pdf (dostęp: 17.12.2015).

⁹ A. Urbanek, *Współczesny człowiek w przestrzeni...*, s. 140–141.

cie może zagrażać istnieniu pojedynczych ludzi i całych społeczeństw. Można mówić tutaj o poziomie zanieczyszczenia, dostępności do czystej wody, zdolności rządu do rozwiązywania problemów środowiskowych związanych z naturalnymi katastrofami oraz gotowości do inwestowania w ochronę środowiska¹⁰.

Bezpieczeństwo informacyjne – związane jest z zarządzaniem i ochroną zasobów informacyjnych stanowiących tajemnice społeczności oraz informacji prawnie chronionych¹¹.

Bezpieczeństwo społeczne – obejmuje całokształt działań prawnych i organizacyjnych realizowanych przez podmioty rządowe (krajowe i międzynarodowe), pozarządowe i samych obywateli, które mają na celu zapewnienie określonego poziomu życia osobom, rodzinom i grupom społecznym oraz niedopuszczenie do ich marginalizacji i wykluczenia społecznego¹².

Bezpieczeństwo społeczne (socjalne) ma na celu ochronę przed utratą własnej tożsamości oraz przed różnymi formami patologii w życiu społecznym¹³.

Bezpieczeństwo społeczne można postrzegać przez pryzmat dwu obszarów – kulturowego oraz socjalnego. Obszar kulturowy dotyczy zbiorowości w postaci np. społeczności lokalnych lub narodów, które traktowane są jako całość i odnoszone do innych, odmiennych kulturowo grup społecznych. Za sprawą kultury oraz relacji międzykulturowych mogą powstawać ewentualne podziały na tle religijnym, rasowym lub językowym, a przez to oddziaływać na spójność poszczególnych grup społecznych¹⁴.

Drugi obszar bezpieczeństwa społecznego – socjalny – dotyczy pojedynczych ludzi i ekonomicznych aspektów ich życia, co może wpływać na poziom identyfikacji ze społeczeństwem, poczynając od pełnego uczestnictwa w życiu społecznym, a kończąc na marginalizacji i wykluczeniu. Bezpieczeństwo socjalne związane jest przede wszystkim z brakiem lub niedostatkiem materialnych środków utrzymania, co skutkuje koniecznością zabezpieczenia społecznego.

Bezpieczeństwo socjalne jest warunkowane przez różnorodne problemy, takie jak np. bezrobocie, ubóstwo, postawy roszczeniowe, bezdomność czy patologie społeczne (alkoholizm, narkomania, prostytutcja). Problemy te negatywnie oddziałują na funkcjonowanie społeczeństwa i destabilizują porządek społeczny przez stwarzanie warunków do pojawiania się sytuacji konfliktowych, zachowań przestępczych, a także migracji.

¹⁰ Human Development Report 1994..., s. 28–30.

¹¹ R. Borowiecki, M. Kwieciński, *Monitorowanie otoczenia, przepływ i bezpieczeństwo informacji. W stronę integralności przedsiębiorstwa*, Zakamycze 2003.

¹² M. Leszczyński, *Bezpieczeństwo społeczne Polaków wobec wyzwań XXI wieku*, Warszawa 2011.

¹³ A. Urbanek, *Podstawy bezpieczeństwa państwa. Wymiar społeczno-polityczny*, Słupsk 2013, s. 128.

¹⁴ M. Brzeziński, *Bezpieczeństwo społeczne z perspektywy bezpieczeństwa wewnętrznego*, „Zeszyty Naukowe WSOWL” 2013, nr 3 (169) s. 8–9.

1. Model bezpieczeństwa jednostki (J)

„Pod koniec XIX wieku słynny angielski fizyk Lord Kelvin (Ketoin lord of Largs, a właściwie William Thomson 1824–1907) oświadczył, że nie jest w stanie zrozumieć jakiegokolwiek zjawiska, dopóki nie potrafi go przedstawić w postaci modelu. Wywołało to wówczas zdziwienie i podejrzenie o jego konserwatywne podejście. Obecnie modelowanie, jako główna konstrukcja myślowa systemowego podejścia, można uznać za jedno z największych osiągnięć metodycznych nauki zarówno na polu badań podstawowych, jak i stosowanych.

Modelowanie stało się jedynym skutecznym narzędziem poznawczym współczesnych zjawisk społecznych i gospodarczych”¹⁵.

Każdą sytuację problemową, a także sytuację dotyczącą problemów badawczych, można przedstawić w następującej postaci¹⁶:

$$V = f(X_i, Y_j),$$

gdzie:

V – oznacza miarę wykonania lub spełnienia czegoś, co chcemy zmaksymalizować lub zminimalizować,

X_i – oznacza zmienne „decyzyjne” (sterowanie),

Y_j – oznacza konspekt zewnętrzny problemu (aspekty sytuacji, którymi nie możemy sterować).

Rozwiązanie problemu polega na znalezieniu takich wartości zmiennych X_i, wyrażonych jako funkcja Y_j, które maksymalizują lub minimalizują V.

Każda jednostka (człowiek) charakteryzuje się indywidualnymi cechami odróżniającymi ją od innych, np. osobowością, temperamentem, inteligencją, stylem poznawczym, zmysłem uwagi, procesem uczenia się¹⁷. Każda z tych jednostek, pomimo różniących ją cech, funkcjonuje w określonym otoczeniu. Korzysta z produktów, usług oferowanych przez różne organizacje, funkcjonuje na rynku pracy, będąc elementem pewnej organizacji, jest członkiem różnych grup formalnych i nieformalnych. Śmiało można stwierdzić, iż każda jednostka jest częścią systemu¹⁸, czyli zestawu wzajemnie powiązanych elementów stanowiących całość. Każda jednostka funkcjonująca w danym otoczeniu ma również potrzeby dotyczące szeroko pojmowanego bezpieczeństwa.

Model ukazujący bezpieczeństwo danej jednostki (J) funkcjonującej w danym środowisku (rys. 3) zależy od otoczenia zewnętrznego, tzw. makrootoczenia (Ozm),

¹⁵ J. Habr, J. Vepřek, *Systemowa analiza i synteza*, tłum. A. Kusto, Warszawa 1976, s. 304, 305, za: A.D. Rychły-Lipińska, *System zarządzania jakością w jednostkach administracji publicznej*, Olsztyn 2007, s. 75.

¹⁶ W. Kasprzak, B. Łysik, *Analiza wymiarowa. Algorytmowe procedury obsługi eksperymentu*, Warszawa 1988.

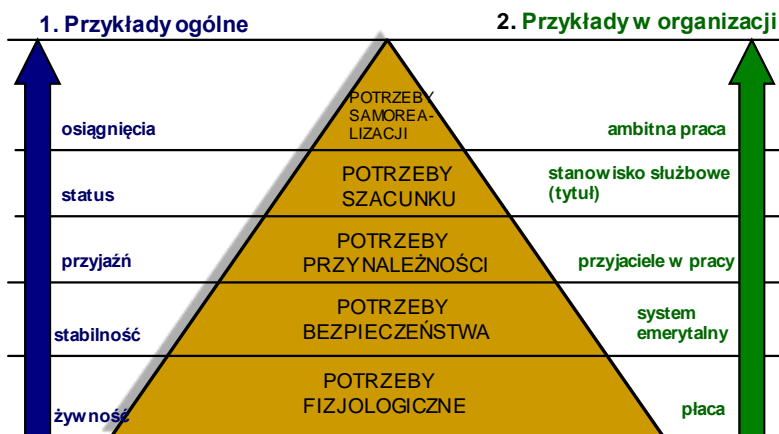
¹⁷ Zob.: *Zachowania organizacyjne. Wybrane zagadnienia*, red. A. Potocki, Warszawa 2005.

¹⁸ A.H. Maslow, *A Theory of Human Motivation*, „Psychological Review” 1943, t. 50, s. 370–396, za: R.W. Griffin, *Podstawy zarządzania organizacjami*, tłum. M. Rusiński, Warszawa 1999, s. 87.

otoczenia zewnętrznego bliższego danej jednostce (**Ozb**) oraz od wewnętrznego poczucia bezpieczeństwa tej jednostki (**Ow**). Wewnętrzne poczucie bezpieczeństwa jednostki można spróbować przedstawić jako piramidę (rys. 2), której fundament tworzony jest przez trzy rodzaje bezpieczeństwa: bezpieczeństwo osobiste (**Bos**), bezpieczeństwo żywnościowe (**Bża**) oraz bezpieczeństwo ekonomiczne (**Bek**). Poszczególne rodzaje bezpieczeństwa można pokrótce zdefiniować jako:

- Bezpieczeństwo osobiste – zapewnienie ochrony przed wszelkiego rodzaju przemocą fizyczną,
- Bezpieczeństwo żywnościowe – zapewnienie w każdej chwili dostępu do podstawowej żywności,
- Bezpieczeństwo ekonomiczne – zapewnienie podstawowych dochodów umożliwiających przetrwanie.

Zauważyć można, iż potrzeba zaspokojenia tych trzech rodzajów bezpieczeństwa stanowiących fundament piramidy jest bezpośrednio powiązana z piramidą potrzeb wg Masłowa.

Rys. 1. Piramida potrzeb wg A. Masłowa

Fig. 1. The pyramid needs according to A. Maslow

Źródło: A.H. Maslow, *A Theory of Human Motivation*, „Psychological Review” 1943, t. 50, s. 370–396, za: R.W. Griffin, *Podstawy zarządzania organizacjami*, tłum. M. Rusiński, Warszawa 1999.

Amerykański psycholog Abraham Maslow twierdził, że ludzie dążą do zaspokojenia pięciu poziomów potrzeb¹⁹ (rys. 1). Na samym dole hierarchii znajdują się *potrzeby fizjologiczne*, czyli podstawowe sprawy przetrwania i biologicznego funkcjonowania, np. potrzeby dotyczące żywności. Potrzeby te muszą zostać zaspokojone, zanim w ogóle weźmie się pod uwagę inne ich rodzaje. W organizacjach potrzeby fizjologiczne są na ogół zaspokajane przez odpowiednie płace i samo środowisko pracy, które zapewnia odpowiednie oświetlenie, dogodną temperaturę i wentylację na stanowiskach pracy.

¹⁹ R.W. Griffin, *Podstawy zarządzania organizacjami...*, s. 461–463.

Następne w kolejności są *potrzeby bezpieczeństwa*, czyli te, które są związane ze stabilnym środowiskiem psychicznym i emocjonalnym, np. potrzeba posiadania dachu nad głową, odzienia oraz potrzeba życia wolnego od troski o pracę na chronionym przed zwolnieniem stanowisku. Potrzeby te mogą zostać zaspokojone w miejscu pracy przez ciągłość zatrudnienia (tzn. zatrudnienia bez zwolnień), odpowiednio funkcjonujący system rozpatrywania i załatwiania skarg (dla ochrony przed różnymi działaniami przełożonych, np. mobbingiem) oraz odpowiedni program świadczeń ubezpieczeniowych i emerytalnych. Ważność potrzeby bezpieczeństwa widoczna jest w sytuacjach, kiedy recesja w pewnych gałęziach przemysłu i ogólny spadek gospodarczy pozbawiają ludzi pracy.

Potrzeby przynależności odnoszą się do procesów społecznych. Dotyczą one potrzeb miłości i przywiązania oraz akceptacji ze strony kolegów. U większości jednostek potrzebę tę zaspokajają rodzina, stosunki towarzyskie poza pracą oraz stosunki w pracy (chęć jednostki przynależenia do różnych grup formalnych i nieformalnych).

Potrzeby szacunku w rzeczywistości obejmują dwa różne rodzaje potrzeb:

1. potrzebę pozytywnego obrazu we własnych oczach, szacunku i uznania dla samego siebie oraz
2. potrzebę uznania i szacunku w oczach innych.

W miejscu pracy potrzeby te mogą zostać zaspokojone poprzez zapewnienie jednostce – pracownikowi rozmaitych zewnętrznych symboli, np. tytułów służbowych, przyjemnych pomieszczeń biurowych, opracowanego systemu nagród, charakteru pracy, tzn. przydzielania pracownikowi ambitnych i ciekawych zadań, możliwości odniesienia przez pracownika sukcesu (a to doprowadzi jednostkę do zaspokojenia potrzeb przynależności).

Na samym szczycie hierarchii znajdują się *potrzeby samorealizacji*, które obejmują realizację możliwości osiągnięcia przez jednostkę ciągłego, nieustannego indywidualnego rozwoju.

Maslow sugerował, że pięć kategorii potrzeb układa się w pewną hierarchię. Jednostka dąży przede wszystkim do zaspokojenia potrzeb fizjologicznych. Dopóki nie zostaną one zaspokojone, są jej główną troską, a po ich zaspokojeniu przestają działać jako czynnik motywacyjny. Jednostka „wspina się” w hierarchii i dąży do zaspokojenia potrzeb bezpieczeństwa, a potem kolejnych, aż na końcu potrzeby samorealizacji.

W modelu bezpieczeństwa jednostki ukazany na rysunku 3 w momencie zaspokojenia przez nią potrzeby związanej z poczuciem wymienionych wcześniej: bezpieczeństwa osobistego, żywności oraz ekonomicznego, powstaje nowa potrzeba – poczucia przez jednostkę bezpieczeństwa społecznego (**Bsp**).

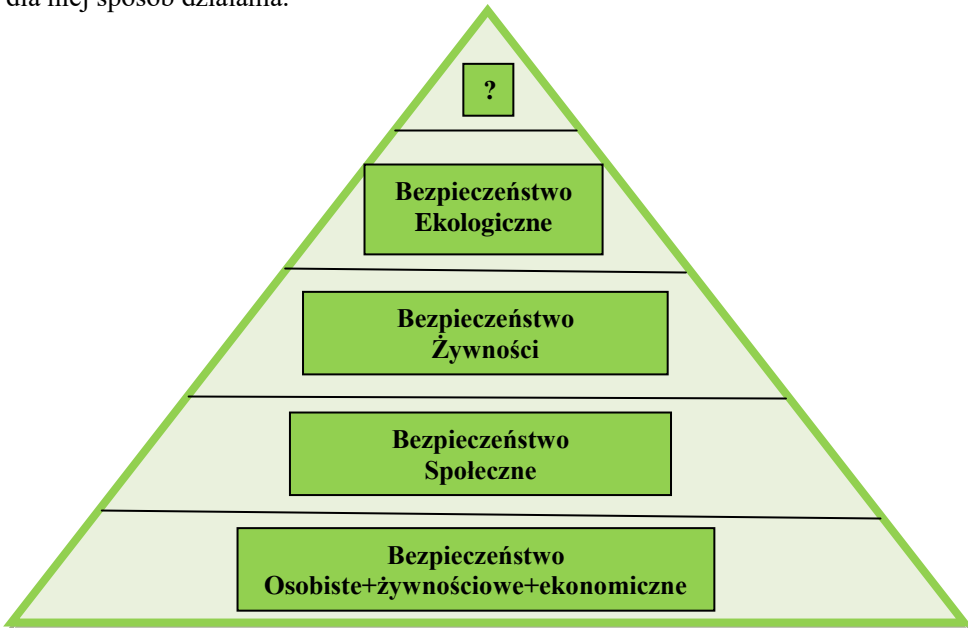
Społeczny aspekt bezpieczeństwa związany jest również z różnymi rodzajami stosunków społecznych, które ze względu na duże zróżnicowanie tworzą różnorodne grupy społeczne: małe i duże (wyróżniane ze względu na strukturę i wielkość), pierwotne i wtórne (wyróżniane na podstawie typów więzi łączących członków grupy), formalne i nieformalne²⁰.

²⁰ A. Urbanek, *Podstawy bezpieczeństwa państwa...*, s. 95.

Rozwój cywilizacji spowodował, że coraz mniejsze problemy sprawia zaspokojenie potrzeb fizjologicznych. Niestety, z zaspokojeniem potrzeby bezpieczeństwa jest trudniej. Bezpieczeństwo w najbliższej okolicy, bezpieczeństwo dzieci w szkole, bezpieczeństwo w domu oraz podczas podróży staje się coraz częściej wyzwaniem, od którego zależy rozwój społeczeństwa²¹.

Po zaspokojeniu potrzeby bezpieczeństwa społecznego (Bsp) pojawia się kolejna potrzeba w postaci poczucia bezpieczeństwa żywności (**Bzi**) oraz bezpieczeństwa ekologicznego (**Beg**). Na szczycie piramidy potrzeb związanych z wewnętrznym poczuciem bezpieczeństwa jednostki (rys. 2) znajduje się przestrzeń ‘?’ przeznaczona na powstanie i zidentyfikowanie nowej potrzeby, która pojawi się nie tylko po zaspokojeniu poczucia bezpieczeństwa ekologicznego, ale pod wpływem zmian zachodzących w otoczeniu zewnętrznym jednostki. Każda jednostka oprócz posiadania wewnętrznej piramidy bezpieczeństwa funkcjonuje w otoczeniu, którego integralną częścią jest przepływ coraz większej masy informacji, w pewien sposób selekcjonowanych przez każdą jednostkę, tzn. część informacji zostaje przeznaczona do natychmiastowego użycia, część zatrzymana do ewentualnego dalszego użycia, inne informacje grupuje się w celu utworzenia nowych, a jeszcze inne zostają odrzucone. Z przepływem informacji związane jest bezpieczeństwo informacyjne (**Bif**).

Każda jednostka funkcjonuje również w określonej kulturze (**KIII**), rozumianej na tym poziomie jako zwyczajowy sposób myślenia jednostki i charakterystyczny dla niej sposób działania.

Rys. 2. Wewnętrzne poczucie bezpieczeństwa danej jednostki

Fig. 2. Internal sense of Individual's security

Źródło: Opracowanie własne.

²¹ A. Urban, *Bezpieczeństwo społeczności lokalnych*, Warszawa 2009, s. 23–24.

Otoczenie zewnętrzne bliższe jednostki (**Ozb**) tworzą:

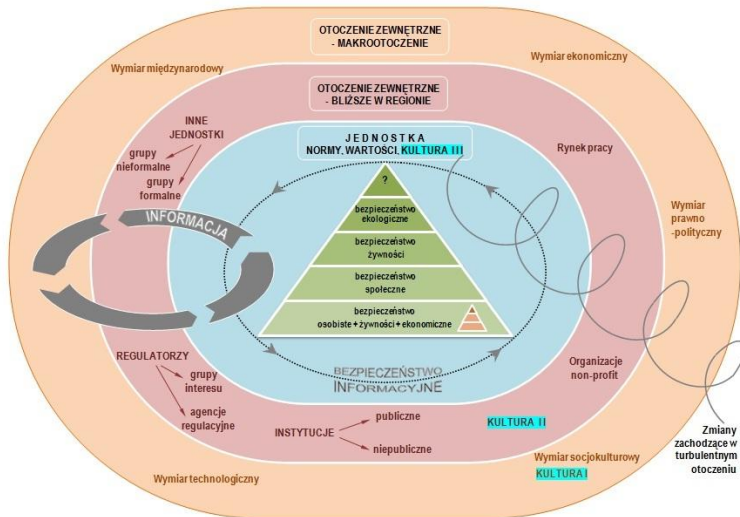
- Rynek pracy (**Rp**) rozumiany jako ogół form i procesów zatrudniania pracowników przez pracodawców, a także ogół instytucji, uwarunkowań oraz czynników negocjacji warunków zatrudnienia, pracy i płac; ekonomiczny, społeczny i polityczny obszar, na którym rozgrywają się wszelkie procesy z zakresu szeroko rozumianego zatrudnienia i bezrobocia²².
- Instytucje publiczne (w tym instytucje administracji publicznej) i niepubliczne (**I**).
- Regulatorzy (**R**), czyli organizacje, które mogą regulować lub w inny sposób wpływać na organizacje oraz jednostki działające na rynku. Regulatorzy dzielą się na dwie grupy. Do pierwszej zaliczyć można tzw. agencje regulacyjne, czyli agencje powołane przez rząd w celu ochrony społeczności przed pewnymi praktykami gospodarczymi albo ochrony jednej organizacji przed innymi. Drugą grupę regulatorów tworzą tzw. grupy interesu, czyli grupy i organizacje utworzone przez swoich członków w celu zabiegania o wpływ na działalność gospodarczą. Grupy interesu nie dysponują oficjalnymi atrybutami władzy, w jakie wyposażone są agencje regulacyjne, jednak mogą wywierać znaczny wpływ, wykorzystując środki masowego przekazu do zwrócenia uwagi opinii publicznej na pewne problemy²³.
- Inne jednostki, które mogą tworzyć grupy formalne bądź nieformalne (**Jn**).
- Kultura (**KII**), rozumiana na tym poziomie jako kultura danego regionu, więzi, wartości, normy i wzory wynikające z różnych kręgów kulturowych, w których funkcjonuje dana jednostka. Na tym poziomie różne kręgi kulturowe mogą się wzajemnie przenikać oraz wywierać na siebie wpływ²⁴.
- Otoczenie zewnętrzne – makrootoczenie (**Ozm**), obejmuje wymiary i siły, wśród których funkcjonuje dana jednostka i które mogą mieć wpływ na jej działania. Wymiary i siły składające się na ten element otoczenia to²⁵:
 - Wymiar ekonomiczny (**We**) – ogólna kondycja systemu gospodarczego, w którym działa jednostka (inflacja, stopy procentowe, bezrobocie itp.).
 - Wymiar prawno-polityczny (**Wpp**) – odnosi się do państwowej regulacji działalności gospodarczej i stosunków pomiędzy gospodarką i państwem, w którym żyje, pracuje dana jednostka. Wymiar ten związany jest również ze stabilnością polityczną państwa, w którym funkcjonuje jednostka.
 - Wymiar socjokulturowy (**KI**) – obejmuje religię, zwyczaje, nawyki, wartości i demograficzne cechy społeczeństwa, w którym funkcjonuje jednostka.
 - Wymiar międzynarodowy – to zakres, w jakim organizacje danego państwa uczestniczą w działalności gospodarczej w innych krajach lub pozostają pod jej wpływem (**Wm**).
 - Wymiar techniczny (**Wt**) – dostępne metody, technologie, know-how pozwalające przekształcić zasoby w produkty i/lub usługi, umożliwiające rozwój gospodarki kraju, w którym funkcjonuje jednostka.

²² <http://biznes.pwn.pl/index.php?module=haslo&id=3970479> (dostęp:22.01.2016).

²³ R.W. Griffin, *Podstawy zarządzania organizacjami...*, s. 113.

²⁴ Zob.: *Zachowania organizacyjne...*, s. 163–193.

²⁵ Na podstawie: R.W. Griffin, *Podstawy zarządzania organizacjami...*, s. 104–115.

Rys. 3. Model bezpieczeństwa jednostki we współczesnym otoczeniu

Fig. 3. Individual's Security Model in contemporary conditions

Źródło: Opracowanie własne.

Autorka, wykorzystując wyżej zdefiniowane zależności ukazujące funkcjonowanie jednostki w turbulentnym otoczeniu, które charakteryzuje się czterema właściwościami²⁶:

1. Wzrostem nowości zmian otoczenia, co oznacza, że istotne i ważne wydarzenia, które mają wpływ na funkcjonowanie organizacji są coraz nowsze i nie pokrywają się z dotychczasowymi doświadczeniami;
 2. Wzrostem intensywności otoczenia, co oznacza coraz większy wpływ zmieniającego się otoczenia na organizacje, które w nim funkcjonują, a dalej na jednostki;
 3. Wzrost szybkości zmian otoczenia, który związany jest z rosnącą innowacyjnością podmiotów gospodarczych. Czas potrzebny im na wprowadzanie nowości jest coraz krótszy;
 4. Złożoność otoczenia oznacza, iż następuje ciągły wzrost liczby elementów otoczenia. Elementy te stają się coraz bardziej zróżnicowane, a wpływ ich na funkcjonujące organizacje oraz jednostki coraz trudniejszy do przewidzenia,
- sformułowała następujący zapis zależności:

$$J = f(Ow, Ozb, Ozm),$$

gdzie:

- J** – poczucie bezpieczeństwa danej jednostki
Ow – wewnętrzne poczucie bezpieczeństwa danej jednostki
Ozb – Otoczenie zewnętrzne bliższe w środowisku
Ozm – Otoczenie zewnętrzne – makrootoczenie.

²⁶ <http://cytaty.mfiles.pl/index.php/keyword/7401/0/turbulencja> (dostęp:12.01.2016).

Szczegółowo zapis można przedstawić w następujący sposób:

$$\left. \begin{aligned} \mathbf{Ow} &= f[(\mathbf{Bos}, \mathbf{Bza}, \mathbf{Bek}, \mathbf{Bsp}, \mathbf{Bzi}, \mathbf{Beg}, \mathbf{'?'}), (\mathbf{KIII}), (\mathbf{BIf})] \\ \mathbf{Ozb} &= f(\mathbf{Rp}, \mathbf{I}, \mathbf{R}, \mathbf{Jn}, \mathbf{KII}) \\ \mathbf{Ozm} &= f(\mathbf{We}, \mathbf{Wpp}, \mathbf{KI}, \mathbf{Wm}, \mathbf{Wt}) \end{aligned} \right\} \text{Wpływ turbulenta-} \\ & \hspace{15em} \text{otoczenia}$$

Opisane powyżej zależności są opisowym (w oparciu o funkcję wielowymiarową) oraz przedstawionym graficznie modelem ukazującym bezpieczeństwo danej jednostki funkcjonującej w danym środowisku.

Objaśnienia do modelu ukazującego bezpieczeństwo danej jednostki:

- Beg** – bezpieczeństwo ekologiczne
- Bek** – bezpieczeństwo ekonomiczne
- BIf** – bezpieczeństwo informacyjne
- Bos** – Bezpieczeństwo osobiste
- Bsp** – bezpieczeństwo społeczne
- Bza** – bezpieczeństwo żywienia
- Bzi** – bezpieczeństwo żywnościowe
- I** – instytucje funkcjonujące w danym otoczeniu jednostki
- Jn** – inne jednostki funkcjonujące na danym rynku
- KII** – kultura danego regionu
- KI** – wymiar socjokulturowy
- KIII** – zwyczajowy sposób myślenia jednostki i charakterystyczny dla niej sposób działania
- Ow** – poczucie bezpieczeństwa wewnętrznego danej jednostki
- Ozb** – otoczenie zewnętrzne bliższe w danym regionie
- Ozm** – otoczenie zewnętrzne – makrootoczenie
- R** – regulatorzy
- Rp** – rynek pracy
- We** – wymiar ekonomiczny
- Wm** – wymiar międzynarodowy
- Wpp** – wymiar prawno-polityczny
- Wt** – wymiar techniczny
- '?'** – nowa potrzeba

Podsumowanie

Bezpieczeństwo to pewien stan, który gwarantuje istnienie jednostki oraz możliwość jej rozwoju. Poczucie bezpieczeństwa jest jedną z podstawowych potrzeb człowieka, której brak wywołuje niepokój i poczucie zagrożenia. Współcześnie pojęcie bezpieczeństwa ma coraz większy wymiar. Obecnie bezpieczeństwo to nie tylko aspekty polityczne, wojskowe, gospodarcze, techniczne, ekologiczne czy społeczne. Bezpieczeństwo jednostki tworzą czynniki na wielu płaszczyznach, które można przedstawić w postaci pewnej hierarchii, zależne również od czynników wewnętrznych (od otoczenia). Autorka starała się przedstawić graficzny model ukazujący bezpieczeństwo danej jednostki funkcjonującej w danym otoczeniu.

Bibliografia

- Bezpieczeństwo żywności w erze globalizacji*, red. S. Kowalczyk, Warszawa 2009.
- Borowiecki R., Kwieciński M., *Monitorowanie otoczenia, przepływ i bezpieczeństwo informacji. W stronę integralności przedsiębiorstwa*, Zakamycze 2003.
- Brzeziński M., *Bezpieczeństwo społeczne z perspektywy bezpieczeństwa wewnętrznego*, „Zeszyty Naukowe WSOWL” 2013, nr 3 (169).
- Griffin R.W., *Podstawy zarządzania organizacjami*, tłum. M. Rusiński, Warszawa 1999.
- Human Development Report 1994, United Nations Development Programme (UNDP), New York–Oxford 1994.
- Kasprzak W., Łysik B., *Analiza wymiarowa. Algorytmowe procedury obsługi eksperymentu*, Warszawa 1988.
- Leszczczyński M., *Bezpieczeństwo społeczne Polaków wobec wyzwań XXI wieku*, Warszawa 2011.
- Małysz J., *Bezpieczeństwo żywnościowe strategiczną potrzebą ludzkości*, Warszawa 2008.
- Maslow A.H., *A Theory of Human Motivation*, „Psychological Review” 1943, t. 50.
- Rychły-Lipińska A.D., *System zarządzania jakością w jednostkach administracji publicznej*, Olsztyn 2007.
- Urban A., *Bezpieczeństwo społeczności lokalnych*, Warszawa 2009.
- Urbanek A., *Współczesny człowiek w przestrzeni bezpieczeństwa*, Słupsk 2015.
- Wybrane problemy bezpieczeństwa. Dziedziny bezpieczeństwa*, red. A. Urbanek, Słupsk 2013
- Zachowania organizacyjne. Wybrane zagadnienia*, red. A. Potocki, Warszawa 2005.
- Fiałkowska A., *Bezpieczeństwo człowieka wobec współczesnych zagrożeń*, Europejski Instytut Bezpieczeństwa, <http://eib.edu.pl/bezpieczenstwo-czlowieka-wobec-wspolczesnych-zagrozen/> (dostęp: 12.01.2016).
- Tryboń M., Grabowska-Lepczak I, Kwiatkowski M., *Bezpieczeństwo człowieka w obliczu zagrożeń XXI wieku* www.zn.sgsp.edu.pl/41/12.pdf (dostęp: 03.04.2017).
- <http://biznes.pwn.pl/index.php?module=haslo&id=3970479> (dostęp:22.01.2016).
- <http://cytaty.mfiles.pl/index.php/keyword/7401/0/turbulencja> (dostęp:12.01.2016).
- www.wsie-projekty.euwww.wsie-projekty.eu/edukacja/files/1413/4762/0731/Wprowadzenie_do_bezpieczestwa.pdf (dostęp:17.12.2015).

Summary

Security is an important concept. A sense of security ensures the proper functioning of human beings and the possibility of development. It is one of the basic human needs. Insecurity causes anxiety. The modern concept of "security" is increasingly complex. Currently, security is not restricted to the political, military, economic, technical, environmental, or social spheres. The paper presents a model of human security functioning in turbulent environments.